

Warszawa, dnia 27 października 2017 r.

STANOWISKO FUNDACJI IM. STEFANA BATOREGO W SPRAWIE PROJEKTU USTAWY O JAWNOŚCI ŻYCIA PUBLICZNEGO W ASPEKTCIE OCHRONY SYGNALISTÓW

Fundacja Batorego od lat wskazuje na potrzebę ustawowego uregulowania ochrony sygnalistów, czyli osób, które działając w interesie publicznym ujawniają w dobrej wierze nieprawidłowości i zagrożenia w swoim miejscu pracy. Ustawy regulujące status sygnalistów istnieją już w kilkudziesięciu państwach m.in. w USA, Holandii, Australii, Francji, Irlandii, Wielkiej Brytanii, Serbii, na Węgrzech i Słowacji. Również Komisja Europejska rozważa przyjęcie dyrektywy o ochronie sygnalistów. Polskie ustawodawstwo – wzorem istniejących rozwiązań – powinno mieć charakter przede wszystkim prewencyjny i wymuszający podnoszenie kultury organizacyjnej w miejscach pracy.

Uregulowania statusu sygnalistów zawarte w projekcie ustawy o jawności życia publicznego mają charakter represyjny i są całkowicie sprzeczne z ideą sygnalizowania. Zamiast ochrony osób działających w interesie publicznym ustawa tworzy instytucję „pół-świadków” lub wręcz informatorów organów ścigania.

W ustawie:

- Status sygnalisty nadaje - i odbiera - w sposób arbitralny i dowolny wyłącznie prokurator. Osoba informująca o nieprawidłowościach pozostaje na całkowitej łasce prokuratora. Jest pozbawiona ochrony sądowej i nie ma możliwości odwołania się od decyzji pozbawiającej ją statusu sygnalisty (np. w przypadku gdy prokurator uzna, że nie dostarcza mu oczekiwanych informacji na temat sytuacji w miejscu pracy. Jeśli nie uda się wszcząć postępowania przygotowawczego na podstawie informacji pracownika, prokurator może podjąć decyzję o odebraniu mu statusu sygnalisty, co skutkuje pozbawieniem ochrony przed pogorszeniem warunków pracy lub zwolnieniem.

- Status sygnalisty ograniczony jest wyłącznie do osób, które zgłaszają do organów ścigania podejrzenie popełnienia przestępstwa o charakterze korupcyjnym. Nie zapewnia natomiast żadnej ochrony osobom informującym o zagrożeniach dla bezpieczeństwa pracy, które mogą narażać na szwank zdrowie i życie pracowników, czy grozić utratą majątku zakładu pracy, ani o naruszeniach zasad współżycia społecznego (mobbingu, naruszenie godności osobistej).
- Brak przepisów motywujących pracodawców i związki zawodowe do wprowadzania wewnętrznych systemów ochrony osób informujących o nieprawidłowościach w miejscu pracy. Brak też zdefiniowania ogólnych standardów wprowadzania takich systemów.
- Tworzy się mechanizm, który może zostać wykorzystany przez organy ścigania - w sposób naruszający zasady współżycia społecznego i swobody działalności gospodarczej - do inwigilowania pracodawców. Prokurator dostaje narzędzia do wywierania nacisku na osoby, którym dyskrecyjnie przyznaje status sygnalisty, oczekując, że będą dostarczać kolejnych informacji, i na pracodawców, wobec których może stosować przymus w postaci odmowy zgody na zmiany warunków pracy osobie, której przyznał status sygnalisty.

Rekomendacje

Ochrona sygnalistów powinna być uregulowana odrębną ustawą, zgodnie z [zaleceniami OECD](#) i [standardami Transparency International](#) oraz ze względu na to, że regulowana materia obejmuje zagadnienia z zakresu przepisów prawa pracy oraz przepisów prawa cywilnego i karnego.

Przepisy dotyczące ochrony sygnalistów powinny przede wszystkim zagwarantować pracownikom możliwość wewnętrznego (tzn. w miejscu pracy), bezpiecznego i - jeśli jest to konieczne - anonimowego, zgłaszania informacji o nieprawidłowościach, tak by nie obawiali się odwetu ze strony pracodawców i współpracowników (kar dyscyplinarnych, niekorzystnych zmian warunków pracy, zwolnienia, mobbingu, zastraszania, ostracyzmu etc.). Także w sytuacji, gdy sygnalista jest zmuszony wyjść poza miejsce pracy (do mediów,

czy organów ścigania), powinien być chroniony przed oskarżeniami o pomówienia, czy naruszenie dóbr osobistych oraz otrzymać od państwa wsparcie m.in. w postaci pomocy prawnej i wzmocnienia jego pozycji przed sądem (np. poprzez przeniesienie ciężaru dowodu na pracodawcę, gdy ten chce podważyć informacje sygnalisty). Szczególną rolę w ochronie sygnalistów powinny mieć związki zawodowe, których misją jest reprezentowanie i ochrona interesu pracowników.

Więcej ocen i rekomendacji dotyczących skutecznej ochrony sygnalistów w naszych publikacjach:

- Ustawa o ochronie sygnalistów w Polsce – o potrzebie i perspektywach jej wprowadzenia – [PDF](#)
- Realizacja wybranych postanowień Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji w Polsce - [PDF](#)
- Założenia do ustawy o ochronie osób sygnalizujących nieprawidłowości w środowisku zawodowym. Jak polski ustawodawca może czerpać z doświadczeń państw obcych? - [PDF](#)
- Jak zdemaskować szwindel? Czyli krótki przewodnik po whistle-blowingu – [PDF](#)

Więcej informacji na stronie: <http://www.sygnalista.pl>